

TÜRKİYE’DE 2002 GENEL SEÇİMLERİNDE TURİZM KONUSUNDAKİ VAATLER ve 2002-2007 YILLARI ARASINDA TURİZM ALANINDAKİ GELİŞMELER

Öğr. Gör. Dr. Ayşe ERKMEN

Gaziantep Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Bölümü

ÖZET

Bacasız sanayi olarak adlandırılan turizm sektörünün ülke ekonomileri için önemli bir yeri vardır. Turizm ülkelere döviz kazandıran, çok sayıda insana iş imkânı sağlayan özelliğe sahiptir. Dünyada her geçen gün turizm faaliyetlerinde çeşitlilikler artmaktadır. Türkiye’de uygulanan turizm politikaları da bu boyutta gelişmektedir. Türkiye’de 1980 sonrası turizme verilen önem artmıştır. Bu dönemden başlayarak siyasi partiler programlarını bu yönde hazırlamış, politikalarını bu yönde yürütmüştür. Çalışmanın amacı 2002 genel seçimine katılan ve seçim sonrası Türkiye Büyük Millet Meclisi’ne girmeyi başaran Adalet ve Kalkınma Partisi ile Cumhuriyet Halk Partisi’nin seçim beyannamelerinde veya parti programlarında yer verdikleri turizm vaatlerini belirlemektir. Seçim sonucunda Türkiye Büyük Millet Meclisi’ne girememiş ancak aldığı oy oranı ile adından söz ettiren Genç Parti’nin de turizm vaatlerini tespit etmektir. Yapılan çalışmada seçim sonrası meclise girmeyi başaran Adalet ve Kalkınma Partisi’nin ve Cumhuriyet Halk Partisi’nin ve meclise girememiş ancak beklenenin üstünde oy almış olan Genç Parti’nin turizm vaatleri araştırılmıştır. Çalışmada partilerin turizmi geliştirme, çeşitlendirme ve dört mevsime yayma yönünde vaatlerde buldukları sonucuna varılmıştır. 2002 genel seçimi sonrası iktidar olan Adalet ve Kalkınma Partisi’nin gerçekleştirdiği turizm icraatları ile turizm gelirlerinde artış olduğu tesbit edilmiştir. 22. Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde turizm konusunda kanunlar kabul edildiği görülmüştür. Adalet ve Kalkınma Partisi’nin farklı ülkelerle turizmi geliştirme yönünde anlaşmalar yapıldığı sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Seçim Beyannamesi, Siyasi Parti, Turizm Vaatleri, Turizm Gelirleri, Turizm Kanunları

ABSTRACT

The tourism sector, which is called as smokeless industry, has an important place for the economies of the country. Tourism has the feature of providing job opportunities to a large number of people. Diversity in tourism activities is increasing day by day in the world. The tourism policies applied in Turkey is developing in these dimensions. Increased importance given to tourism in Turkey after 1980. Starting from this period, political parties prepared their programs in this direction and carried out their policies in this direction. The aim of the study participated in the 2002 general election and after the election of the party managed to enter the Turkey Grand National Assembly is to determine the promising tourism. These parties are the Justice and Development Party and the Republican People's Party. It is also to determine the tourism promises of the Young Party, which could not enter the Grand National Assembly Of Turkey after the election but received more than expected votes. In the study, the promises of the Justice and Development Party and the Republican People's Party, which succeeded in entering the parliament, were determined. In addition, the promises of the Young Party, who voted more than expected, were determined. In the study, it was concluded that the parties made promises to develop and diversify tourism and spread tourism to four seasons. With the tourism activities of the Justice and Development Party, which was in power after the 2002 general election, tourism revenues increased significantly. 22. Period of Turkey's Grand National Assembly adopted the law on tourism. The Justice and Development Party has made agreements to develop tourism with different countries.

Keywords: Election Declaration, Political Party, Tourism Pledges, Tourism Revenues, Tourism Laws

GİRİŞ

Turizm; insanların sürekli kaldıkları, her zamanki doğal ihtiyaçlarını karşıladıkları ve çalıştıkları yerlerin dışında, dinlenme, eğlenme, merak, spor sağlık, kültür, deneyim kazanma, kongre ve seminerlere katılma, dini ibadetlerini yerine getirme gibi toplu olarak ya da kişisel nedenlerle, belirli bir süre içinde gerçekleştirdikleri seyahattir (Özgen, 2012:251).

Turizm kavramı zaman içerisinde ekonomik anlamda ifade edilmeye başlanmıştır. 1884 yılında Joheps Stadner tarafından turizm iktisadi bir faaliyet olarak ifade edilmiş ve 1910 yılına gelindiğinde Avusturyalı ekonomist Herman Von Schullar turizmin sadece ekonomik yönünü ele almıştır. Ayrıca

Schullar çalışmasında turizmi; başka bir ülkeden şehir veya bölgeden yabancıların gelmesi ve geçici bir süre kalmaları ile ortaya çıkan hareketin ekonomik yönünü ilgilendiren faaliyetlerin tümü olarak ifade etmiştir (Karaçor-Konya,2017;104).

Turizm toplumsal refah düzeyinin yükselmesine ve ulusal ekonominin gelişmesine katkı sağlamakta ve ülkelerin uluslararası turizmden daha fazla kazanç elde etmek için çaba harcamalarının temel amacını oluşturmaktadır. Bu nedenle, turizm uluslararası alanda da ulusal alanda da ekonomiyi, kültürü ve toplumu önemli ölçüde etkilemekte ve ülkelere çok yönlü katkılar sağlamaktadır (Usta, 2008: 53; Aymankey, GÜdü Demirbulat ve Aymankey, 2016:293).

Turizm sektörü ülke ekonomilerine katkıları bakımından ele alındığında özellikle gelişmekte olan ülkeler için önemli ölçüde önem arz etmektedir. Büyük ölçüde kar amacıyla turistik mal ve hizmet üreten, pazarlayan, sonuçta katma değer yaratan işletmeler turizm sektörü olarak adlandırılmaktadır. (Arabacı, 2018;105).

Turizm endüstrisi, pazarlama hizmetleri, konaklama ve ulaştırma hizmetleri, yiyecek içecek, faaliyetleri, perakende satış mağazaları ve çeşitli animasyon etkinlikleri gibi birbirinden farklı faaliyetleri bir şemsiye altında toplayan koruyucu, uyarıcı ve sürükleyici bir endüstri olma özelliği taşımaktadır (Kara, Çömlekçi, Kaya, 2012;76).

Turizm ülkelerin gelişme aşamalarını tamamlamasında önemli bir sektör haline gelmiştir. Turizm sektörüne gereken önem ve önceliği veren ülkelerde, bu faaliyet kolunun GSMH ve ödemeler dengesine sağladığı katkılar, ülkeleri turizm sektörünün gelişmesi için yeni imkânlar ortaya koymaya zorlamıştır (Bozgeyik, Yoloğlu, 2915;627).

Turizm günümüzde ülkelerin, sosyal ve kültürel yaşam kalitesinin yükseltilmesinde, ekonomik gelişmişlik düzeyinin arttırılmasında büyük önem taşımaktadır. “Türkiye ekonomisi açısından da turizm gelir sağlayan alternatif bir sektördür. Turizm ile ekonomik büyüme arasındaki ilişki ülke ekonomisi açısından önem arz etmektedir”(Şahin,2018;240).

Günümüzde hızla gelişmekte olan turizm sektörü, gerek istihdama gerekse sermaye yatırıma olan katkısı açısından ulusal ekonomilerin önde gelen sektörlerinden biridir. Ödemeler bilançosunun cari işlemler hesabındaki uluslararası hizmetler kısmında yer alan turizm, bu şekliyle görünmeyen bir ihracat kalemi olup, milli gelir artışına ve dolayısıyla ülke kalkınmasına katkı sağlamaktadır. Ayrıca ülkelere sağladığı döviz gelirleri ile dış açıklarının giderilmesi ve bütçe açığının finansmanına olan katkısı açısından da büyük öneme sahiptir.(Yamak, Tanrıöver, Güneysu, 2012; 205-206).

Türkiye’de Turizmin 1980’lere kadar öneminin anlaşılmadığı ve bu alanda gerekli yatırımların yapılamadığı bilinmektedir. “Türkiye’de 1980’li yıllardan itibaren ivme kazanmaya başlayan turizm sektörü küreselleşmenin de etkisiyle 21. yüzyıl dünya ekonomilerinde en hızlı gelişen ve büyüyen sektör olarak görülmektedir” (Akın, Şimşek & Akın, 2012:64).

İnsanlık tarihinde toplum halinde yaşamının getirdiği çatışma ve tercih yapma ortamı siyaset olgusunun ortaya çıkmasına neden olmuş ve halen de olmaktadır. Siyaset kavramının genel bir kabul görmüş tek bir tanımını vermek mümkün değildir. Aristo’dan bu yana her düşünür ya da siyaset adamı siyaseti farklı bir açıdan tanımlamıştır (Fedayi, 2011:3). İnsan hayatının her alanında yer alan siyaset kavramı farklı anlamlarda kullanılmaktadır. ‘Siyasiler’, ‘siyasal partiler’ ya da ‘siyasal kararlar’ denildiğinde, devlet yönetimi ile ilgili kişiler, örgütler ya da işlemler belirtilir (Eroğul, 1999:2012:17). Siyaset genel olarak devlet işleri, yönetim ve idare anlamına gelmektedir (Fedayi, 2011:3). Siyaset; “farklı yaklaşımlara, kapsamlara ve adlara sahip disiplinler tarafından incelenmiştir. Fakat son yıllarda bu disiplinler arasındaki işbölümü giderek özgülleşmiştir” (Sarıbay,1992:14; Aymankey, GÜdü Demirbulat ve Aymankey, 2016:293).

Siyasi partiler, “içinde bulunduğu toplumun sorunlarını çözmek amacıyla çeşitli projeler üreten ve geliştirdikleri projelerini kamuoyuna ileterek toplum genelinde ve seçmen nezdinde kabul görüp

iktidara gelmek için faaliyet gösteren”, demokratik yönetimleri olan önemli kuruluşlardır (Alp ve Turan, 2018, s.1070; Erkmen, Akın, 2018: 200). Siyasal partiler iktidara gelmek için, seçim zamanında belirledikleri vaatlerini gerçekleştirmek, seçmene ulaşmak, geleceğe yönelik programlarını anlatmak ve bunu yaparak seçmeni ikna etmek amacıyla birçok yola başvurmaktadırlar. Seçmene ulaştırılacak vaatlerin en etkin, yolunun seçim beyannameleri olduğunu söyleyebiliriz (Özkaynar, 2015: 441; Erkmen, Akın, 2018: 200). Seçim beyannameleri/bildirgeleri genel seçimler öncesinde siyasi partiler tarafında hazırlanarak seçmene sunulan, belgelerdir. Bu belgeler siyasi partilerin seçim sonrası uygulamaya koymayı planladıkları hedeflerini ve siyasi görüşlerini içerirler. Siyasal partilerin hazırladığı parti programları ise partilerin hem diğer partilerden onları ayıran siyasi özelliklerini hem de seçim vaatlerini ortaya koyma özelliğine sahip belgelerdir (Erkmen, 2018, 69).

MATERYAL VE METOD

Çalışmanın amacı 2002 genel seçimine katılan ve Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne (TBMM) girmeyi başaran Adalet ve Kalkınma Partisi'nin ve Cumhuriyet Halk Partisi'nin ve meclise girememiş ancak aldığı oy oranı ile adından söz ettirmiş olan Genç Parti'nin seçim beyannamelerinde veya parti programlarında belirttikleri turizm vaatlerini tespit edip değerlendirmektir. Bununla birlikte çalışmada 22. dönem TBMM'sinde turizm konusunda kabul edilen kanunları belirlemek ve I. ve II. Adalet ve Kalkınma Partisi Hükümetleri'nin turizm konusunda yaptıkları turizm anlaşmalarını tesbit etmektir. 2002-2007 yılları arasında turizm alanında yaşanan gelişmeleri ortaya koymaktır.

Araştırmada incelenen siyasi partilerin seçim beyannameleri ve parti programlarına TBMM Kütüphanesi'nden ulaşılmıştır. Ayrıca TBMM'de turizm konusunda kabul edilen kanunları tesbit etmek için TBMM kütüphanesindeki, tutanak dergileri ve meclis bültenleri incelenmiştir. Bunlara ek olarak tutanak dergilerinde yer alan hükümet programlarından TBMM'nin 23. Döneminde kurulan Adalet ve Kalkınma Partisi'nin hükümet programında yer verilen I. ve II. Adalet ve Kalkınma Partisi hükümetlerinin icraatları tesbit edilmiştir. Çalışma bu çerçevede elde edilen veriler ve bulgular doğrultusunda sonuç ve tartışma bölümü ile değerlendirilmiştir.

2002 GENEL SEÇİMİNDE TURİZM VAATLERİ

Adalet ve Kalkınma Partisi'nin Turizm Konusunda Vaatleri

Adalet ve Kalkınma Partisi parti programında, Türkiye'nin büyük bir turizm potansiyeline sahip olduğunu belirtmiş ve Türkiye'nin farklı doğal güzelliklere, misafirperver insanlara ve kültürel birikime sahip olduğunu vurgulamıştır. Parti, iktidar olursa mesleki örgütlerle işbirliği yapılarak turizm master planı hazırlayacağını bildirmiş ve bu planla turizm önceliklerini saptayacağını, turizmde ürün çeşitliliğini artıracığını, yerel tanıtımlar için projeler geliştireceğini beyan etmiştir. Adalet ve Kalkınma Partisi ayrıca turizmi mevsimlik olmaktan çıkarmak, turizmin coğrafi dağılımını iyileştirmek, tüketici tercihlerini dikkate alarak potansiyel alanlar oluşturmak için turizmi çeşitlendireceğini bildirmiştir. Bu çeşitliliği ise yayla, dağ, kış, nehir, termal, sağlık, inanç, fuar, kongre, yat ve üçüncü yaş turizmi şeklinde açıklamıştır. Parti yukarıdakilere ek olarak turizmin gelişmesi için seyahat acentalarına ve fuarcılık şirketlerine ihtiyaçları olan desteğin sağlanacağını ve tarihi miras ve kültürel açıdan zengin potansiyele sahip olan değişik bölgelerde özelliklerine göre iç ve dış turizmin destekleneceğini bildirmiştir (Adalet ve Kalkınma Partisi Programı, 2002:30).

Özetle Adalet ve Kalkınma Partisi programında, turizmi geliştirmek için meslek örgütleri ile iş birliği yaparak turizm planı hazırlayacağını, turizmi çeşitlendirip dört mevsime yayacağını, turizmin coğrafi dağılımını iyileştireceğini, iç ve dış turizmi bölgesel ihtiyaçlara göre destekleyeceğini beyan etmiştir.

Adalet ve Kalkınma Partisi seçim beyannamesinde dinlence turizmi alanında yapılan yatırımların 1980'li yıllardan itibaren, Türkiye'nin Avrupa pazarlarında önemli bir yer edinmesini ve turizm sektörünün ekonomi içindeki payının artmasını sağladığını bildirmiştir. Parti 1980'den sonra turizmi geliştirmeye yönelik çalışmaların yapıldığını ancak turizm bölgelerinin planlanması aşamasında sorunlar yaşandığını vurgulamıştır. Parti bu sorunların, özellikle merkezden planlama ve yönetme anlayışının yarattığı sıkıntılar olduğunu bildirmiştir. Kıyı şeritlerinde yapılan yanlış uygulamaların,

buralarda turizmin yeniden ele alınarak çözüme kavuşturulacağını belirtmiştir (Adalet ve Kalkınma Partisi Seçim Beyannamesi, 2002:96).

Adalet ve Kalkınma Partisi Türkiye'nin, sahip olduğu turizm potansiyelini harekete geçireceğini ve böylece dünya turizm pastasında önemli bir yer tutan kültür, fuar, iş-kongre ve spor turizmi alanlarında, dinlence turizminde istenilen konuma getirmeyi sağlayacak bir hamle başlatılacağını belirtmiştir. Parti, turizm sektöründeki yatırım ve pazarlama önceliklerinin kent turizmi başlığı altında toplayabilmek için bu alanlara yönlendirileceğini beyan etmiştir (Adalet ve Kalkınma Partisi Seçim Beyannamesi, 2002:96).

Adalet ve Kalkınma Partisi sürdürülebilir turizmi geliştirmek için turizm alanındaki tüm uygulamaların doğal-kültürel ve sosyal çevrenin talep ve gereklerini göz önünde bulunduran bir anlayış içinde yapılacağını bildirmiştir. Parti, "turizm sektöründe yönetim, yatırım ve pazarlama alanlarındaki tüm politikaları, var olan ürün ve işletme odaklı anlayıştan kurtararak, fiziki, kültürel ve sosyal çevre uyumu içinde tasarlanmış destinasyon odaklı bir anlayışa kavuşturacağını" bildirmiştir. Parti, Turizm Bakanlığı'nın, yerel yönetimlerin ve sektörel örgütlerin yetkilerinin, sorumluluk ve ilişkilerinin, beyannameye uygun olarak yeni bir yasal çerçeveye kavuşturulacağını belirtmiş ve bu düzenlemeler ile "sektör örgütlerinin ve yerel yönetimlerin yetki ve imkânlarını artıran mevzuat alt yapısının geliştirileceğini" ifade etmiştir. Adalet ve Kalkınma Partisi bir turizm ülkesi olan Türkiye'de Türkiye markasının oluşturulmasına yönelik tanıtma projelerine önem verileceğini bildirmiştir. Parti bu projelerin öncelikle yabancı sermaye ve dış ticaret politikaları ile uyumunun gözetileceğini bildirmiştir. İstanbul'un, sahip olduğu turizm potansiyelinin yerel yönetimlerle birlikte ele alınarak bu şehrin sahip olduğu potansiyelin harekete geçirileceğini vurgulamıştır (Adalet ve Kalkınma Partisi Seçim Beyannamesi, 2002:97).

Adalet ve Kalkınma Partisi "turizme özel insan kaynakları programlarının geliştirileceğine" programında yer vermiştir. Parti, turizmin sağladığı pazar ve tanıtma imkânlarının doğru değerlendirilerek, "Türkiye'deki geleneksel el sanatlarının canlı bir sektör haline getirilmesinin sağlanacağını, turizm yatırımlarının, bölge geliştirme anlayışı içinde, yabancı sermayenin cezbedilmesinde başvurulacak önemli alanlardan biri olarak değerlendirileceğini" beyan etmiştir (Adalet ve Kalkınma Partisi Seçim Beyannamesi, 2002:97).

Yukarıda belirtildiği gibi Adalet ve Kalkınma Partisi seçim beyannamesinde turizmin geliştirilmesi yönünde vaatlerde bulunmuştur. Parti bu amaçla Türkiye'nin dünya turizm pastasından yeterli ölçüde pay alabilmesi için ülkenin sahip olduğu turizm potansiyelini harekete geçireceğini bildirmiştir. Bu bağlamda, kent turizmini ve kıyı şeridi turizmini geliştireceğini belirtmiştir. Parti ayrıca sürdürülebilir turizmi benimsediğini ve turizmi varış yeri (destinasyon) odaklı bir anlayışa kavuşturacağını beyan etmiştir. Parti ilaveten turizm Bakanlığı'nın, sektörel örgütler ve yerel yönetimlerle birlikte hareket edeceği vurgusunu yapmıştır. Türkiye'deki geleneksel el sanatlarının canlı bir sektör haline getirilmesinin sağlanacağını vaat etmiştir. Adalet ve Kalkınma Partisi yukarıdakilere ek olarak İstanbul'un turizm açısından gelişmesine ayrı bir önem verileceğini bildirmiştir. Turizm yatırımlarının, bölge geliştirme anlayışı içinde, yabancı sermayenin cezbedilmesinde başvurulacak önemli alanlardan biri olarak değerlendirileceğini ve turizm uygulamalarının fiziki, kültürel ve sosyal çevre uyumu içinde yapılacağını beyan etmiştir.

Cumhuriyet Halk Partisi'nin Turizm Konusunda Vaatleri

Adalet ve Kalkınma Partisi gibi Cumhuriyet Halk Partisi de Türkiye'nin zengin bir turizm potansiyeline sahip olduğunu vurgulamış ve bu potansiyeli kalıcı olarak harekete geçireceğini bildirmiştir. Turizmi öncelikli sektör olarak destekleyeceğini belirten Cumhuriyet Halk Partisi bunun için on yıllık süre için sektör master planı hazırlayacağını ve bunu uygulamaya koyacağını beyan etmiştir (Cumhuriyet Halk Partisi Seçim Beyannamesi, 2002:49-50).

Cumhuriyet Halk Partisi turizmi geliştirmek için, yabancıların turizm bölgelerinde mülk edinmelerinin önündeki engelleri kaldıracığına ve bunun için yasal düzenlemeleri yapacağına beyannamesinde yer vermiştir. Parti bunu yaparken güvenliğe ve çevre duyarlılığına önem vereceğini vurgulamıştır.

Turizmi geliştirmek amacıyla Turizm Hizmet Bölge ve Meslek Birlikleri Kanun Tasarısı ile Seyahat Acenteleri ve Birliği Kanunu'nda yapılması gereken değişiklikleri en kısa sürede yasalaştıracağını belirtmiştir. Cumhuriyet Halk Partisi ülkenin uygun yörelerinde, altyapısı hazır, sorunlardan arındırılmış, çevre ve doğal değerleri dikkate alan bir anlayışla yeni ve modern turizm çekim alanları belirleyeceğini vurgulamış ve buna Doğu ve Güneydoğu Anadolu'yu da dâhil edeceğini ifade etmiştir. Parti, buralar için gerçekleştireceği turizm bölge planlaması ile yatırımcılara tahsis edilecek arazilerin saydam bir satış planıyla devrini sağlayacağını ve böylece turizm yatırımlarını özendiriceğini beyan etmiştir (Cumhuriyet Halk Partisi Seçim Beyannamesi, 2002: 49-50).

Cumhuriyet Halk Partisi yukarıdakilere ek olarak turizm ile ilgili ülke tanıtımına önem vereceğini belirtmektedir. Bunun için ise turizmde ülke tanıtımından sorumlu birim olarak kamu, üniversite ve özel sektör kuruluşlarının katılımı ile ulusal tanıtma konseyi oluşturacağını bildirmiştir. Parti ayrıca turizmin çeşitlendireceğini bildirmekte ve bunun için sağlık, kültür, din, doğa ve dağ turizmi dâhil çeşitlendirilmesini özendirici çalışmalara etkinlik kazandıracaağını belirtmiştir. Bütün bunları yaparken yıl boyu turizmi hedef alacağını beyan etmiştir. Cumhuriyet Halk Partisi ayrıca turizmin uluslararası rekabette karşılaştığı sorunları çözmeyi vaat etmiştir. Turizm bölgelerinin karayolu bağlantısı sorunlarını ve altyapı ihtiyaçlarını kısa sürede çözüme kavuşturacağını ve ulusal havayolu taşımacılığının turizm sektörü ile bağlarının güçlendirilmesi için duyarlı olacağını bildirmiştir. Parti yukarıdakilere ek olarak kongre turizmi olanaklarını geliştirerek İstanbul'un turizm potansiyelini kısa sürede artıracaağını bildirmiştir (Cumhuriyet Halk Partisi Seçim Beyannamesi, 2002: 49-50).

Yukarıda yer verildiği gibi Cumhuriyet Halk Partisi 2002 seçim beyannamesinde turizmi geliştirme bunu yaparken de çevreye duyarlı olma vaadinde bulunmuştur. Parti, bir plan hazırlayarak Türkiye'nin sahip olduğu turizm potansiyelini harekete geçirmeyi vaat etmiştir. Turizmi geliştirmek için, yabancıların turizm bölgelerinde mülk edinmelerinin önündeki engelleri kaldıracaağını bildirmiştir. Turizm çalışmaları yapılırken güvenliğe ve çevreye duyarlı olunacağını, turizmi geliştirmek için var olan kanunların üzerinde düzenlemeler yapılacağını vaat etmiştir. Cumhuriyet Halk Partisi, turizme uygun yörelerde yeni ve modern çekim alanları belirleyeceğini ve buna Doğu ve Güneydoğu Anadolu'yu dâhil edeceğini bildirmiştir. Parti ayrıca turizm yatırımlarını özendiriceğini beyan etmiştir. Cumhuriyet Halk Partisi yukarıdakilere ilaveten turizmin uluslararası rekabette karşılaştığı sorunları çözüme kavuşturacağını, ülke tanıtımına önem vereceğini, turizmin çeşitlendireceğini ve bütün bunları yaparken yıl boyu turizmi hedef alacağını beyan etmiştir. Cumhuriyet Halk Partisi ek olarak turizm bölgelerinin karayolu ve havayolu bağlantısı sorunlarını ve altyapı ihtiyaçlarını çözeceğini ve ayrıca İstanbul'un turizm potansiyelini artıracaağını vaat etmiştir.

Genç Parti Turizm Konusunda Vaatleri

Genç Parti, turizmin ülke ekonomisinde önemli bir yer tuttuğunu vurgulamış ve turizm sektörünün geleceği için doğal tarihi ve kültürel kaynakların kirlenmesinin, tahrip edilmesinin ve yok olmasının önlenmesini sağlayacağını bildirmiştir (TBMM, Aktüel, Seçmenin El Kitabı, 2002:19).

Turizm gelirlerinin Türkiye ekonomisi için önemli olduğunu vurgulayan Genç Parti'nin turizmi geliştirirken tarihi mirasın korunmasını ve doğanın tahrip edilmemesini sağlayacağını vurguladığı görülmektedir.

Partilerin turizm vaatlerine genel olarak bakıldığında üç partide turizm alanında gelişmeler yaşanıırken kültürel ve tarihi değerlerin, çevrenin korunması gerektiğini vurgulamışlardır. Adalet ve Kalkınma Partisi ile Cumhuriyet Halk Partisi Türkiye'nin zengin bir kültür potansiyeli olduğunu belirterek bunu harekete geçirme vaadinde bulunmuşlardır. Söz konusu iki parti de turizmi geliştirmek için bir program hazırlayacaklarını ve bu program doğrultusunda turizm alanında çalışmalar yapılacağını beyan etmişlerdir. Adalet ve Kalkınma Partisi ile Cumhuriyet Halk Partisi beyannamelerinde İstanbul şehrinden bahsetmişler iki parti de İstanbul'da turizmi geliştirme vaadinde bulunmuşlardır.

2002-2007 YILLARI ARASINDA TURİZM ALANINDA YAşANAN GELŐMELER

3 Kasım 2002 genel seçiminde yerleşik siyasi sınıf toplu olarak TBMM dışında kalmış ve oyların yüzde 34'ünü ve 550 koltuğun 363'ünü Adalet ve Kalkınma Partisi olarak birinci parti olmuştur. 178

koltuk elde eden Cumhuriyet Halk Partisi yüzde 19, 39 oy almıştır (Ünsaldı, 2008:115). Yeni kurulmuş bir parti olarak seçimlere katılan Genç Parti ise yüzde 7'nin üzerinde oy alarak adından söz ettirmiştir. 2002 genel seçimine yeni kurulmuş bir parti olarak katılan Adalet ve Kalkınma Partisi 363 milletvekilliği elde ederek büyük bir başarı ile meclise girmiştir. 1999 Genel Seçiminde barajı aşamayan Cumhuriyet Halk Partisi ise meclise ikinci parti olarak girmeyi başarmıştır. Mecliste gündeme alınan kanunların kabul edilmesi veya ret edilmesi konusunda mecliste çoğunluğu elde etmek önemlidir. Bu nedenle siyasi partilerin meclise girebilmesi ve milletvekili sayısında çoğunluğu elde etmesi önem arz etmektedir.

Turizm bacasız sanayidir. Bu nedenle turizm sektörü ülke ekonomileri için önemli bir yere sahiptir. Dünyada her geçen gün turizm faaliyetlerinde çeşitlilikler artmaktadır. Türkiye'de uygulanan politikalar da bu boyutta gelişmektedir. Türkiye'de 1980 sonrası turizme verilen önem artmıştır. Siyasi partiler 1983'ten başlayarak programlarını bu yönde hazırlamış, politikalarını bu yönde yürütmüştür. Adalet ve Kalkınma Partisi Hükümetleri de turizmin gelişmesi yönünde önemli adımlar atmıştır.

Türkiye'ye döviz kazandıran, çok sayıda insana aş ve iş imkânı sunan turizm sektörü, Anavatan Partisi iktidarları döneminde gelişmeye başlamıştır. Yapılanlara bakıldığında Adalet ve Kalkınma Partisi iktidarı döneminde turizmin büyüyerek dünyayla rekabet edebilir hale gelmesi için çalışıldığını söyleyebiliriz. Adalet ve Kalkınma Partisi'nin yaptığı önemli çalışmalar sonucunda Türkiye'ye gelen turist sayısı ve gelirlerinde önemli artışlar olmuştur. 2006 yılında Türkiye'ye gelen turist sayısı 19 milyona yükselirken, turizm gelirleri yaklaşık 17 milyar dolara ulaşmıştır (TBMM Tutanak Dergisi, 8. Bileşim, 23. D., 1.C., 2007:113). Ayrıca bu dönem, Türk turizmi, uluslararası turizm içinde turizm gelirleri bakımından 8'inci turist sayısı bakımından da 12'inci sırada yer almıştır (DPT, 2000: 168).

22. Dönem TBMM'sinde turizmin gelişmesi konusunda yasal düzenlemeler gerçekleştirilmiştir. Turizmin gelişmesi için önemli kararlardan biri olan Turizm Bakanlığı Teşkilât ve Görevleri Hakkında Kanun 4848 sayı ile 16.4.2003. tarihinde TBMM'de kabul edilmiştir (TBMM Meclis Bülteni,2003, S.97: 29).

Turizmi teşvik kanununda değişiklik yapılması hakkında kanun 4957 sayı ile ve 24.07.2003 tarihinde kabul edilmiştir. Bu kanunla, turizm sektörünü düzenleyen temel kanun olan 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanununda. 4848 sayılı Kültür ve Turizm Bakanlığı teşkilat ve görevleri hakkında kanun ve sektörün ihtiyaçları doğrultusunda değişikliklere gidilmekte, kamu arazilerinin turizm yatırımlarına tahsisi modeli değiştirilmekte ve yatırım ile işletme belgesi iptaline ilişkin uygulamadan doğan sıkıntıların giderilmesine yönelik düzenlemeler öngörülmektedir (TBMM Meclis Bülteni, 2003, S.100:29).

Turizm gelirleri ve sağlık açısından kaplıcaların her geçen dönem önemi artmaktadır. Bu konuda yapılan çalışmalardan biri, 5185 sayılı ve 3.6.2004 tarihli kanunun kabulüdür. Bu kanunla, Yalova ili dâhilinde olup devlete ait kaplıcalar ile menkul ve gayrimenkullerin Yalova Kaplıcaları İşletme İdaresi adı altında ayrı bir tüzel kişilik yerine Sağlık Bakanlığına devredilmesi, işletme idaresinin teşekkülünün ve işletme şeklinin Sağlık Bakanlığı'nın takdirine bırakılması yahut bu yerlerin gerçek veya özel hukuk tüzel kişilerine kiralama ve restore et-işlet-devret modeli suretiyle özel hukuk hükümlerine ve ticari usullere göre sevk ve idaresine verilmesi ve bu amaca uygun olarak da 3653 sayılı kanunun adının Yalova kaplıcalarının idaresi ve işletilmesi hakkında kanun olarak değiştirilmesi kabul edilmiştir. (TBMM Meclis Bülteni, 2004, S.108:34)

Adalet ve Kalkınma Partisi Hükümeti iç turizmin gelişmesi kadar yabancı turisti Türkiye'ye çekebilmek için çeşitli ülkelerle ikili anlaşmalar yapmış ve bu anlaşmalar kabul edilen kanunlarla uygulamaya konulmuştur. Bu kanunlardan bazıları şunlardır: 59. Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, Letonya Cumhuriyeti Hükümeti, Venezuela Cumhuriyeti Hükümeti, Sırbistan ve Karadağ Bakanlar Kurulu, İran İslam Cumhuriyeti Hükümeti, İspanya Krallığı Turizm ve Ticaret Devlet Sekreterliği, gibi farklı ülkelerin hükümetleri ile turizm alanında ikili işbirliği anlaşmaları imzalamıştır. Ayrıca, Dünya Turizm Teşkilâtı Tüzüğü'nün bazı maddelerinde yapılan değişiklikler kabul edilmiştir. Hükümetin turizmin uluslararası alanda geliştirilmesi amacıyla yaptığı söz konusu anlaşmalar 22.

TBMM üyeleri tarafında kabul edilen kanunlarla yürürlüğe girmiştir. Söz konusu kanunlar aşağıda yer verildiği gibidir:

5050 sayılı ve 14.01.2004 tarihli kanunla; Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Letonya Cumhuriyeti Hükümeti arasında imzalanan turizm alanında işbirliği anlaşması TBMM’de onaylanmıştır (TBMM Meclis Bülteni, 2004, S.103: 28). Bununla birlikte 5055 sayılı ve 14.1.2004 tarihli kanunla; Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Venezuela Cumhuriyeti Hükümeti arasında yapılan turizm alanında işbirliği anlaşmasını TBMM onaylamıştır (TBMM Meclis Bülteni, 2004, S.103: 29). Yine 5240 sayılı ve 20.10.2004 tarihli kanunla; Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Sırbistan ve Karadağ Bakanlar Kurulu arasında imzalanan turizm alanında işbirliği anlaşmasının onaylanması TBMM’de uygun bulunmuştur (TBMM Meclis Bülteni, 2004, S.110: 48). Ayrıca 5405 sayılı ve 06.10.2005 tarihli kanunla; Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile İran İslam Cumhuriyeti Hükümeti arasında imzalanan turizm işbirliği mutabakat zaptı TBMM’de onaylanmıştır (TBMM Meclis Bülteni, 2005, S.119:61). Yukarıdakilere ek olarak 5407 sayılı ve 06.10.2005 tarihli kanunla; Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile İspanya Krallığı Turizm ve Ticaret Devlet Sekreterliği arasında yapılan turizm alanında işbirliği mutabakat zaptı TBMM’de kabul edilmiştir (TBMM Meclis Bülteni,2005, S.119:61). Turizm konusunda ülkelerle yapılan anlaşmaların yanı sıra Dünya Turizm Teşkilatı ile de anlaşma yapılmıştır. Söz konusu Dünya Turizm Teşkilatı tüzüğüne bazı maddelerinde yapılan değişikliklerin onaylanmasının uygun bulunduğu kanun 5051 sayı ile 14.1.2004 tarihinde TBMM’de kabul edilmiştir (TBMM Meclis Bülteni, 2004, S.103:28).

Genel olarak bakıldığında söz konusu dönemde turist sayısında ve turizm gelirlerinde artış olduğu söylenebilir. Turizmin önündeki engelleri kaldırmak için kanuni düzenlemeler yapılmıştır. Yukarıda yer verildiği gibi Adalet ve Kalkınma Partisi I. ve II. Hükümetleri tarafından Letonya, Venezuela, Sırbistan, Karadağ, İran ve İspanya gibi ülkelerle turizmi geliştirmeye yönelik anlaşmalar yapıldığı görülmektedir. Bu anlaşmalar TBMM’de kabul edilen kanunlarla da yürürlüğe konmuştur. Çalışmaya konu olan partiler seçim öncesi hazırladıkları seçim beyannamelerinde turizmi geliştirmek, yaygınlaştırmak ve böylece turizm gelirlerini artırmak yönünde vaatlerde bulunmuşlardır. Bu vaatler doğrultusunda 22. Dönem TBMM’sinde turizmin gelişmesine yönelik çalışmalar yapılmıştır. Adalet ve Kalkınma Partisi Hükümetleri de bu doğrultuda icraatlar uygulamaya koymuştur.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Adalet ve Kalkınma Partisi ve Cumhuriyet Halk Partisi turizm faaliyetleri yürütülürken fiziki yapıyı iyileştirme sözü vermişler ve turizmi kalıcı hale getireceklerini beyan etmişlerdir. İki parti de Türkiye’nin sahip olduğu turizm potansiyelini harekete geçirme vaadinde bulunmuşlardır. Adalet ve Kalkınma Partisi de Cumhuriyet Halk Partisi de İstanbul’da turizmi geliştirmeyi taahhüt etmişlerdir. Adalet ve Kalkınma Partisi turizmi dört mevsime yaymak ve turizm coğrafyasını genişletmek, iç ve dış turizmi geliştirmek vaadinde bulunmuştur. Genç Parti, tarihi, doğal ve kültürel değerlerin turizmin geleceği olduğunu vurgulayarak turizmin geleceği için söz konusu değerlerin korunması gerektiğini belirtmiştir. Cumhuriyet Halk Partisi, yabancıların Türkiye’deki turizm bölgelerinde mülk edinmeleri için gerekli düzenlemelerin yapılacağını ve turizmi geliştirirken, güvenliğe ve çevreye duyarlı olacağını beyan etmiştir. Cumhuriyet Halk Partisi diğer iki partiden farklı olarak turizm alanlarının ihtiyaç duyduğu kara ve hava ulaşımını iyileştirme vaadinde bulunmuştur. Adalet ve Kalkınma Partisi diğer partilerden farklı olarak kent turizmini ve kıyı şeridi turizmini geliştireceğini vurgulamıştır. Çalışmaya konu olan üç parti de turizmi geliştirirken çevreyi, kültürel değerleri koruma vurgusu yapmışlardır.

Adalet ve Kalkınma Partisi, meslek örgütleri ile işbirliği yaparak turizmi geliştirmek için bir plan hazırlayacağını ve planı uygulamaya koyacağını beyan etmiştir. Parti ayrıca turizmi çeşitlendirip dört mevsime yayacağını, turizmin coğrafi dağılımını iyileştireceğini, iç ve dış turizmin bölgesel ihtiyaçlara göre destekleyeceğini beyan etmiştir. Turizm uygulamalarını fiziki, kültürel ve sosyal çevre uyumu içinde yapacağını, turizm yatırımlarının, bölge geliştirme anlayışı içinde, yabancı sermayenin cezbedilmesinde başvurulacak önemli alanlardan biri olarak değerlendireceğini, Türkiye’deki geleneksel el sanatlarının canlı bir sektör haline getirilmesini sağlayacağını belirtmiştir. Parti ayrıca

“Turizm Bakanlığı’nın, sektörel örgütler ve yerel yönetimlerle birlikte hareket edeceğine, Turizmi destinasyon” odaklı bir anlayışa kavuşturacağına, sürdürülebilir turizmi benimseyeceğine beyannamesinde yer vermiştir. Adalet ve Kalkınma Partisi ilaveten, kent turizmini geliştireceğini, kıyı şeridi turizmini geliştireceğini, Türkiye’nin dünya turizm pastasından yeterli ölçüde pay alabilmesi için ülkenin sahip olduğu turizm varlığını harekete geçireceğini bildirmiştir.

Cumhuriyet Halk Partisi beyannamesinde turizm alanlarında ihtiyaç duyulan kara ve hava yolu altyapı ihtiyaçlarını giderme sözü vermiştir. Parti, turizmin çeşitlendireceğini bildirmiş ve bunun için sağlık, kültür, din, doğa ve dağ turizmi dâhil çeşitlendirilmesini özendirici çalışmalara etkinlik kazandıracağını bildirmiştir. Bütün bunları yaparken yıl boyu turizmi hedef alacağını beyan etmiştir. Cumhuriyet Halk Partisi turizm yatırımlarını özendireceğini beyan etmiştir. Parti ayrıca turizmin uluslararası rekabette karşılaştığı sorunları gidereceğini, ülke tanıtımına önem vereceğini vurgulamıştır. Turizme uygun yörelerde yeni ve modern çekim alanları belirleyeceğini ve buna Doğu ve Güneydoğu Anadolu’yu da dâhil edeceğini, turizm çalışmaları yapılırken güvenliğe ve çevreye duyarlı olunacağını, turizmi geliştirmek için var olan kanunların üzerinde düzenlemeler yapılacağını, turizmi geliştirmek için, yabancıların turizm bölgelerinde mülk edinmelerinin önündeki engelleri kaldıracağını vaat etmiştir. Parti ilaveten turizmin uluslararası rekabette karşılaştığı sorunlara çözüm getirme vaadinde bulunmuştur.

Genç Parti turizmin önemine vurgu yapmış ve turizmi geliştirirken doğanın ve tarihi mirasın korunmasını sağlayacağını vurgulamıştır.

Anavatan Partisi hükümetleri döneminde gelişmeye başlayan turizm Adalet ve Kalkınma Partisi iktidarı döneminde büyüyerek dünyayla rekabet edebilir duruma gelmiştir. Adalet ve Kalkınma Partisi ’nin yaptığı önemli çalışmalar neticesinde, Türkiye’ye gelen turist sayısı ve turizm gelirleri önemli ölçüde artmıştır. Adalet ve Kalkınma Partisi Hükümetleri iç turizmin gelişmesi kadar yabancı turisti Türkiye’ye çekebilmek için de çeşitli ülkelerle ikili anlaşmalar yapmış ve bu anlaşmalar kabul edilen kanunlarla uygulamaya konulmuştur. Adalet ve Kalkınma Partisi Hükümetleri, Letonya ile, Venezuela ile, Sırbistan ve Karadağ ile, İran ile ve İspanya ile turizmi geliştirme konusunda anlaşmalar yapmıştır. Ayrıca, Dünya Turizm Teşkilatı ile de anlaşma yapılmıştır. Bu anlaşmalar ise 22. Dönem TBMM’si vekillerinin kabul ettiği kanunlarla yürürlüğe konmuştur. Bu dönem turizm teşvik kanununda ihtiyaç duyulan düzenlemelerin yapılması için ve sağlık turizmini geliştirmeye yönelik kanunlar kabul edilmiştir.

Siyasi partilerin seçim beyannamelerini ülkenin ihtiyaçlarını araştırarak ve sorunlarına çözüm getirecek şekilde hazırladıkları görülmektedir. Bu nedenle ülke sorunlarına çözüm sunabilmek için partilerin seçim beyannameleri önemli bir yere sahiptir ve incelenmesi gerekli görülmektedir. Siyasi partilerin hazırladığı seçim beyannamelerinin birbirini tamamlar özelliğe sahip olduğu söylenebilir. Çünkü bir partinin programında yer vermediği bir ülke sorununa diğer bir partinin çözüm vaat ettiği görülmüştür. Turizm bir ülkeye ekonomik getirisi olduğu kadar ülkenin tarihi ve kültürel değerlerinin dünyaya tanıtılması için de önem sahiptir. Bu çalışma belli bir dönemi kapsayan turizm alanında yapılmak için planlananların ve seçim sonrası turizm konusunda TBMM’de yapılan çalışmaların ortaya kanması bakımından öneme sahiptir. Bu nedenle turizm alanında yapılan çalışmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

Kara, Oğuz- Çömlekçi, İstemi- Kaya, Vahdet (2012), **Turizm Gelirlerinin Çeşitli Makro Ekonomik Göstergeler ile İlişkisi; Türkiye Örneği (1992-2011)**, Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt: 8, S.1, ss.75-100.

Adalet ve Kalkınma Partisi (2002), **2002 Genel Seçimleri Seçim Beyannamesi**.

Adalet ve Kalkınma Partisi (2002), **Adalet ve Kalkınma Partisi Programı**.

Akın, Aliye - Şimşek, Mustafa.Yaşar & Akın A. (2012), **Turizm Sektörünün Ekonomideki Yeri ve Önemi**, Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi (AKAD), Cilt:4, S.7, ss. 63-81.

Aktüel (2002), **Seçmenin El Kitabı, Bütün Partilerin Seçim Bildirgeleri**, (2002 Seçim Bildirgeleri) ..TBMM Kütüphanesi, Ankara, ss. 1-32.

Alp, Hakan - Turan, Erkan (2018), **Siyasal Partilerin 24 Haziran 2018 Genel Seçim Beyannamelerinde, Dijital Teknoloji ve İnovasyon Politikalarının Karşılaştırmalı Analizi**, Journal of Social and Humanities Sciences Research (JSHSR), Cilt 5, S.23, ss.1068-1077.

ARABACI ,Havva (2018), **Turizm Sektörünün Ekonomik Büyümeye Etkisi Üzerine Teorik Bir İnceleme**, Balkan and Near Eastern Journal of Social Sciences (Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi), Cilt: 4, S.3, ss.104-109.

Aymankuy,Yusuf - GÜDÜ Demirbulat, Özge - Aymankuy, Şimal. (2016), **Türkiye’de Siyasi Partilerin Seçim Beyannamelerinde Turizmin Yeri – Haziran 2015 Genel Seçimleri Örneği**, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 8, S.16, ss.292-302.

Bozgeyik, Yusuf- Yoloğlu, Yunus (2015) **Türkiye’de Turizm Gelirleri ile GSMH Arasındaki İlişki 2002-2014 Dönemi**, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt: 8, S.40, ss.627-640.

Cumhuriyet Halk Partisi (2002), **Cumhuriyet Halk Partisi Seçim Beyannamesi**.

Devlet Planlama Teşkilatı, 2000. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005) Ankara, ss.167.
<http://www.kalkinma.gov.tr/Pages/KalkinmaPlanlari.aspx> (01.05.2018).

Erkmen, Ayşe - Akın, Adnan (2018). **Siyasi Partilerin 2018 Genel Seçim Beyannamelerindeki Turizm Vaatlerinin Turizm Stratejisi 2023 Kapsamında Değerlendirilmesi**, Ed.:Aliye Akın, Güncel Turizm Araştırmaları (s.199-246), İksad Publishing House.

Erkmen, Ayşe (2018), **1983 Genel Seçiminde Siyasi Partilerin Dış Politika ile İlgili Vaatleri**, II. Paris International Congress On Social Sciences (68-71), İKSAD Yayınları.

Eroğul, Cem (2012), **Siyasal Katılma, Siyaset Bilimi**, Haz.: G.Atılğan ve A. Aytekin, Yordam Yayınları, ss.195-205, İstanbul.

Fedayi, Cemal. (2011), **Siyaset Bilimi**, Kadim Yayınları, Ankara.

Karaçor, Zeynep Konya, - Sevilay (2017). **Türkiye’de Turizm Gelirleri İle Ekonomik Büyüme İlişisini İncelenmesi Üzerine Ampirik Bir Uygulamam** Cilt:3, S.14; ss:104-116.

Özgen, Nurettin (2012), **Siirt’in İnanç Turizmi Mekânları: Ziyaret (Veysel Karani) veTillo (Aydınlar) Örnekleri**, Eastern Geographical Review, Cilt 17, S. 27 , ss. 251-272.

Özkaynar, Kürşad (2015), **Siyasi Partilerin 2011 ve 2015 Yılı Seçim Beyannamelerine Bakış: Bir Doküman İncelemesi ve İçerik Analizi Çalışması**. The Journal of Academic Social Science, Yıl:3, S.17,ss. 439- 452.

Sarıbay, Ali Yaşar (1992), **Siyasal Sosyoloji – Bir Çözümleme Çerçevesi**, Gündoğan Yayınları, Ankara.

Şahin, Erdil, (2018), **Türkiye’de Turizm Gelirleri ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki (1980-2016)**, Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, Cilt:16, S.3, ss.239-253.

TBMM (2003), **Meclis Bülteni**, S. 97, ss. 1-40.

TBMM (2003), **Meclis Bülteni**, S.100, ss.1-40.

TBMM (2004), **Meclis Bülteni**, S.103, ss. 1-50.

TBMM (2004), **Meclis Bülteni**, S.108, ss. 1-49.

TBMM (2004), **Meclis Bülteni**, S.110, ss. 1-65.

TBMM (2005), **Meclis Bülteni**, S.119, ss. 1-76.

TBMM (2007), **Tutanak Dergisi**, 23. Dönem, 1. C., 1.Yasama Yılı, 8. Bileşim, TBMM Matbaası, Ankara.

Usta, Öcal (2008), **Turizm – Genel ve Yapısal Yaklaşım**, Detay Yayıncılık, Ankara.

Ünsaldı, Levent (2008).**Türkiye’de Asker ve Siyaset**, Çev.: Orçun Türkay, Kitap Yayınevi, İstanbul.

Yamak, Nebiye- Tanrıöver, Banu - Güneysu, Filiz (2012), **Turizm – Ekonomik Büyüme İlişkisi: Sektör Bazında Bir İnceleme**, Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt:26, S.2, ss. 205-220.